नं. — ५२४१

नाम. बह्वृचा ब्राह्मणं.

कर्ता × ×

पत्र. ४६ सं. १९५९

विषय. संहिता ब्राह्मणं

षड्विंशब्राह्मणम्

पत्र ४६

5249/46

पूर्ण

श्री.उत्तमरामजीनीपोथीछे

ग्रं ५००

प ६०

प्रो

५८०

ॐ नमः श्रीसामवेदाय॥ ॥ब्रह्मचवाइदमग्रेसुब्रह्मण्यासीत्ततः
सुब्रह्मण्योदक्रामदथहदेवायज्ञेनब्रह्मपर्यगच्छन्ताग्निर्वैब्रह्मासा
वादित्यःसुब्रह्मतद्वीयज्ञस्यसंधावान्विच्छन्नेषवैयज्ञस्यसंधि
र्यत्रैषतत्करत्तस्मादुत्कारतिष्ठंसुब्रह्मण्यःसुब्रह्मण्यां⁽मौ⁾ह्वय
तिसुब्रह्मण्या३ंसुब्रह्मण्यो३सुब्रह्मण्यो३मितित्रियमि
वत्रिराहत्रिषत्याहिदेवाइंद्रागच्छेतियदाहेंद्रागच्छेत्यतद्वास्य
स्यप्रत्यक्षंनामतमेवैनंतद्ह्वयतिहरिवआगच्छेतिपूर्वप
क्षापरपक्षौवाइंद्रस्यहरीताभ्यांहीदंसर्वंहरतिमेधाति १

त्यो मेर्षेति मेधातिथिं ह काण्वायनंमेषो भूत्वाजहार वृषण
श्वस्यामेन इति वृषणश्वस्य ह मेनस्य मेनकानाम दुहिता सतां
हंइन्द्रश्चकामा गौरावस्कंदिन्निति गौरम्मृगो ह स्मभूत्वावस्कंद्या
रण्याद्राजानं पिबत्यहल्यायै जारेत्यहल्याया ह मैत्रेय्या जार आ
स कौशिक ब्राह्मणेति कौशिको ह स्मैनं ब्राह्मण उपन्येति गो
तम ब्रुवाणेति देवासुरा ह संयत्ता आसं स्तानन्तरेण गोतमः चरा
श्चरामतमिंद्र उपेत्याबाच ह नानवांस्य सम्यक्चरत्विति नाहमुत्स
हे इत्यथाहं नवं तो रूपेण चराणीति यथा मन्यस इति स यत्ताजा

तमोवाबुवाएभ्यवारगोतमरूपेणवांतादतदाहगोत्ममतीत्यहसुत्या
मागच्छमच्छवन्नितितिघथार्हाताब्रूयादित्याहवःपक्कास्मिनदागच्छ=
तेत्येवामावेतद्द्वौविज्ञ्यःसुत्यांप्राहदेवाब्रह्मणइतिदेवाहैवदे
वाअथयाहतमनुष्यादेवायब्राह्मणाःशुश्रुवांसोनूचानास्तेमनु
ष्यादेवाआहुतयएवदेवानांदक्षिणामनुष्यदेवानामाहुतिभिर्
देवान्प्रीणातिदक्षिणाभिर्मनुष्यदेवाञ्छुश्रुवुषोनूचानान्ब्राह्मणा
न्प्रीणाति॥१॥अथयत्रसुब्रह्मण्यःसुब्रह्मण्यामाह्वयत्यतस्मिन्हका
लेऽसुररक्षांसिदेवानांयज्ञमजिघांसंस्तेदेवानिहवामवाके २

र्वतब्रह्मो ३ ॥ सुब्रह्मण्यो ३ मितितानादित्यः पर्जुन्यः पुरोवातोऽभिक्रान्त
त्वाग्निं प्रेत्तान्दृष्टानन्यानि विघ्नतात् ॥ सत्तदाकुसुत्रीसुब्रह्मण्या ३ उ
मा ३ इन्नपु ॥ सकां ३ मितिसर्वामावतिब्रूयाद्यत्पर्जन्यः पुरोवातोऽको
न्तस्त्वाग्निं प्रेत्तेन नपुमान्य दृष्टाय दन्नान्यातेन स्त्रीयद्विघ्नतातेन
नपु ॥ सकं तस्मात्सर्वामावतिब्रूयात्तदाकुरुकुब्रह्मण्या ३ यजु
ः सामा ३ इतिसर्वामवतिब्रूयाद्द्वचएवास्यानामाघ्नय ॥ सुब्रह्म
ण्येतितस्माद्दृग्यं न्नएव खल्वियं निगदन्तोन्नवतितस्माद्यजुः
सामकामिणः कुर्वन्तियथान्यैः साममन्निस्तस्मात्सामतस्मात्सर्वमे

।वतिब्रूयात्तद्वा एतत्कुब्रह्मण्एषा माहूयपयजमानं वावयति सासिसु
ब्रह्मण्एतस्यास्तेपृथिवीपादहृत्याहयान्येवपृथिव्यामसुरस्ता७
सितान्येवतेनापहत सासिसुब्रह्मण्एतस्यास्ते ऽन्तरिक्षं पादहृत्या
३ हयान्येवान्तरिक्षेसुरस्ता७ सितान्येवतेनापहते सासिसुब्रह्म
ण्एतस्यास्तेद्यौः पादहृत्याहयान्येवदिव्यसुरस्ता७ सितान्येव
तेनापहातसासिसुब्रह्मण्एतस्यास्ते दिशः पादहृत्याहयान्येव
दिक्षुसुरस्ता७ सितान्येवतेनापहातपरोरजाःसूपंचमः पादहृ
त्याहपरा७रजसाविब्रह्मण्एतस्थानैतदेतदाहसाऽऽनेषास्तुर्जोंधुकुके ३

त्याहैषामेवास्माऊर्ज्जंदुग्धेवीर्यमन्नाद्यंधत्तेत्याहवीर्यामेवास्मा
अन्नाद्यंदधातिब्रह्मश्रीर्विनामैतत्साममयत्सुब्रह्मण्यातस्मात्सु
तरनुवाकउपालतेविस । क्षितंचयज्ञेसुब्रह्मण्यः सुब्रह्मण्या
माह्वयत्येषवैब्रह्मसुब्रह्मचाप्नोतियएतदनायुक्तं । सुब्रह्मण्या
यद्ददातिब्रह्मणान्वेवास्यश्रियाचयज्ञः । समर्द्धयतियएवंवेद
योखल्वाकुर्यज्ज्ञावगतंयज्ञानवगन । सर्वस्यैषैनब्रायक्षिवित्ति
रितिमस्मादेवंविद । सुब्रह्मण्यंऊब्रीतनानेवंविदा ॥२॥ एक
छंदः प्रानः सवनंतस्मादकपात्पुरुषोहरत्यन्यंप्रत्यन्यननि

स्तुति त्रिवृद्वामाध्यंदिनः पवमानस्तस्मात्त्रयोधः प्राणा ह्व गायत्र्या ऽसामनी
५ तस्माद्वयमधारणप्राणेनकरोति द्व्वहत्यांतस्माद्वयमुत्तरेणैकंत्रिष्टु
न्तिसामतस्मादेकेवनाम्तिः प्राप्तनामिवन्तुविधृतिर्व्यपयदेवतन्तक
र्द्धैनानिपृष्ठानिश्चार्हतान्यकगायत्रीकाणितस्माद्बृहत्यएवपवित्रावा
बृहत्यएवकीकसाः पृष्ठमत्तिसमायत्यपयदेवततकर्द्व ऽसन्यार्नवः
पवमानः प्राणोगायत्रीम्प्रात्रकत्निकाकान्नोवागनुष्टुप्चक्षुर्जग
तीपुष्ठिर्यदन्यद्गायत्र्या ऽसामनीतस्माद्वयंप्राणेनकरोतिप्राणि
तिचापानितिचैकंछंदःककुब्भिसौद्वसामनीतस्मात्समान ऽसखा ४

त्रां द्वाधवस्त्रणोति द्वन्द्वनुष्टुभिः साम निनीतस्माद्द्वयं वाचा करोति स
त्यं चान्ततं च वदत्येकं जगत्या ८ साम तस्माद्द्वन्द्वत्रिष्टिरी सती सम
नं पक्षपातानहि पक्ष्वादायनं पक्षपत्यप यदेवतत कर्द्धं मूर्द्धतघद्र
यज्ञीयं मूर्द्धा स्वानां भवति य एवं वेदाथ दूर्ववाचान्यान्यगान्युपरी
व मूर्द्धं धर्त्वास्मान्यन्येस्वान् भवन्त्यपरी वस्वानां भवति य एवं वेद स
ह्वो वा अथ यज्ञ इत्याकुरेष वाव जात एषो वनुष्ट जरायुरेष चत्वारि
जीनाय एतं वेदमनुब्रूत यदा वा एतावदमनुब्रूतऽप्येन ८ष्ट एव
त्यसा वन्ववोचात तितद्द्वैसजायतजना द्वारा गायत्री महीयते अज

प्रातःसवने प्रजानां प्रजात्या ऊना दिव हि प्रजाः प्रजायंत ऊनान्नय
गायत्र्यामहीयवे प्रजानां प्रजात्या ऊना दिव हि प्रजाः प्रजायंत ऊना
रागायत्री द्वाष्टस्तुवामदेत्वा यजमानलोक एव समध्ये हि यज्ञस्य
यजमान ऊनान्नरागायत्री सं हि तत्प्राणापानाया रुद्रा रऊना
5 दिव हि प्राणापाना वुद्धरत्तऊनान्नरे यज्ञा यज्ञीयं प्रासनासुक्त
ध्याया हिरण्यं सुपधमे घ दिप्रातीया द्विपते घदिनप्रतीया द्वि
पदेतन तदाहुः सवनानां च वा एत उदानाः प्राणानां चा स्तुतिरिति
आ अध्वर्य वित्याहोऊत्ता मास्म मेनि वघसे त्रप्रातरनुवाकम् ५

पाकरो रिति सोध्वर्युः श्राह सद्गातावृजति सप्तर्वैयाद्धारा हविर्द्धान
त्रपघात सदक्षिणस्य स्यरुविर्द्धानस्योत्तरं चक्रमत्यपश्चयमाणतद
ऊः सीनो विश्वरूपा गायंतित्तत्रं विस्तोत्रं विद्धुस्ते उत्तराणेवास्मै वि
त्रामनुवीर्यमनुवत्स निकारात्याष्या स्तुतश्रास्त्राप्यारेव समारंभाया
व्यवस्त्र७ साय संनत्याएतद्रूस्याहस्याववामोत्र्ययः श्राद्धावात्रघा
हंयापवसीयसंव्याकरिष्यामीति स्वह स्म सरस्योवापवसाप्य हनु
ऊः सीनाविश्वरूपा गायंतितदुपवादास्याध्वर्यो कि७ स्तुत७ स्तोत्र०
हाताश्रातरुवाकेनान्वत्रा७ सीदिति सद्रुयारकारिषमहंतघन्म

सकर्महोतारमृच्छेतेति होतः किंᳪ स्तुतः स्तोत्रं प्रातरनुवाकेनान्ववोᳪ
सीरिति सङ्ख्याद्धकार्षमहं तद्यन्म सकर्मोद्गातारमृच्छेत्तदुद्गातः
किंᳪ स्तुतः स्तोत्रंᳪ होता प्रातरनुवाकेनान्ववोᳪ सीदिति सङ्ख्याद
6 कार्षमहं तद्यन्म सकर्मोगासिषं यजुर्यमिति तं ब्रूयाच्चक्षुस्समो वित्वम
गासीर्नज्योतिरिति सङ्ख्याज्योतिष्टेनायनं ज्योतिर्ज्योतिष्टेनायन
ऽर्ज्योतिष्टेनायनं गायत्री ज्योतिष्टेनायनं छंदो ज्योतिष्टेनायन
साम ज्योतिष्टेनायेनादेवना ज्योतिरेवाहमगासिषं न तमो मुष्माᳪ
त्पाप्मना तमसा विध्वसनीत्यारुपाप्मानं न वेनाᳪ स्तेन तमसा विध्यति ६

युंजवावः प्रानपरीमित्याहवाग्वावन्नातप — — यक्कूनपदीत्रातस
निमवतदात्मानं च यजमानं च करोति गायेसहस्रवर्त्तनीति साम
वैसहस्रवर्त्तनिसहस्रस्य नि मवतदात्मानं च यजमानं च करोति
गायत्रं त्रिष्टुभं जगदिति गायत्रं वै प्रातःसवनं त्रैष्टुभं माध्यंदिनः
सवनं जागतं तृतीयसवनः सवनान्यवतद्यथास्थानं यथारूपं क
ल्पयति विश्वा रूपाणि संभ्रत इति विश्वमेवतद्दिव्यमात्मानं च यज
मानाय च संभरति देवाः उकाः सिचक्रिरन्नत्योकारस्मिन्यज्ञः
कुरुतेय एवं वेदासितमृगाहृदमावेणुराकवपपातजायंत्सपर

पुवानमनूचानंकुरुक्षविंदमोह्वाजकिंब्रास्नएतऊीथायज्ञतोह
त्तुःपरिविनोयमार्त्विज्यमाददान्नरुंतमनन्तुव्याहरामितिन॰ह
नुव्याहरिष्यंतउपनिषदुःसहोवाचब्राह्मणानमोवाअस्तुयाद्ध
वाअहंयज्ञः॰समस्थापयेयथाऊवेग्रामस्यजातस्यवाशिंवान्न
त्तंवानुसमावहादेवंवाअहंयज्ञस्यातोधिकरिष्यामीतितेहाशि
त्वात्वानस्तुःकइदमस्मात्रवोचदिति॥४॥इंऊोहावेविश्वामित्रा
योक्थमुवाचवासिष्ठायपत्रस्यावाक्कमितिवविश्वामित्रायमनोब्र
सवासिष्ठायनह्वाएतद्वासिष्ठंब्रह्मापिहैवंविदंवावासिष्ठवाब्रह्मा ७

एकं वा ततघयो नयवर्त्ते निनरेपनयांयां दिशं प्रार्थ्य पतेनांतामनि
प्राप्नोत्येवमेतानां नयवर्त्ते निनायज्ञे नपंकामेकामपतेत्तमन्य
ऋते ऽथार्द्धनागमनः प्राप्नना ० स्पयद्याहरन्निवाचिलन्मनः प्र
तिष्ठापयति तघथैकवर्त्ते निनारपेननकां वनदिशं व्यस्कुतता
दृगेतघावदृचा यजुषा साम्नाक सुक्तावद्ध सावाचं यमोबुन्न
षेस्य ज्ञापतिर्वाह्मा ० स्त्रीन्विदान स्त्जनतत एनं ० स्त ष्टानाधिन्व ०
स्तानन्यपीडयन्तेन्यो नस्त्वेवः स्वचरित्यद्दवड दित्य रप्याद्दव
स्वायं लोकोत्तवकुवति ति यजुर्न्यो त्तरस्मोततरिहलोकोत्तवस्व

रिति सामन्योत्तरस्मः स्वर्गो लोको ऽन्नवत्त घत्यक्त्वउत्कृष्टं क्रियेत गार्ह
पत्यं परेत्यं त्त्रः स्वाहेति जुहुयाद यं वै लोको गार्हपत्यायं लोकस्त्वृग्वेद
स्तद्धास्मं च लोकमृग्वेदं च स्वेन रसेन समर्द्धयत्यथ यदि यजु
४ ष्टउत्कृष्टं क्रियेतान्वाहार्यपचनं परेत्यन्तर्वक्षा हेति जुहुयादंत
रिक्षलोको वा ऽन्वाहार्यपचनो ऽन्तरिक्षलोको यजुर्वेदस्तद्धा ऽस्मंत
रिक्षलोकं च यजुर्वेदं च स्वेन रसेन समर्द्धयत्यथ यदि साम त
उत्कृष्टं क्रीयेताहवनीयं परेत्य स्वः स्वाहेति जुहुयात्स्वर्गो वै लो ८
कस्त्वाहवनीयः स्वर्गो लोकः सामवेदस्तद्धा स्वर्गं च लोकं

सामवेदेनैवस्वेन रसेन समर्द्धयत्यतोवावयतमस्मिन्नेवकत भास्मि ऽ
न्वोल्बणं क्रियेत सर्वेष्वेवानुपर्यो यं जुऽ कुयात्तस्या शस्य यज्ञोस्कंन्नः
स्वगात्ततोन्नवत्यध स्कंन्ना ह्वा जिन्ना ह्वात्रेधा यज्ञाऽ क्रामद्दिवं
दिवं तृतीयमंनदिक्षं मनुष्या ऽ स्तृतीयं पृथिवीं पितॄ ऽ स्तृतीयंत
दत्रिमत्रो ह्वेवां दिवं यज्ञोगात्ततो माद्रविणमष्टुं तदिक्षं मनुष्या
न्यज्ञोगात्ततो माद्रविणमष्टु पृथिवीं पितॄन्यज्ञोगात्ततो माद्रवि
णमष्टु यत्र क्वंच यज्ञोगात्ततो माद्रविणमष्टु इति तद्या आस्मानंव
स्यनरसेन समर्द्धतिव रुणोवाएतद्विाम्ना यज्ञमुपापर्यत्यत्यद्य

इउन्बर्णं क्रियते न इपरुपनिनाय यथायो राजसाध्वकान्तिता वजा ८
क्षिवीर्यन्तिर्वी । स्तमात्रा विष्ठायापपत्येते अग्रतीता सहोर्विक्षे अ
गन्वकस्याप्युर्वेक्तौ स्वाहेति तद्वा आत्मानं च यजमानं च स्वेन र
सेन समर्द्धयति ॥ ५ ॥ यविराजमतियजं तविराजामेव तदिष्टं तो
१ ऽमुष्मिंल्लोके श्रामयन्त्यषं यद्वैएनामवगृह्णन्तु वंति विराजमेवत
दिष्टंतोऽमुष्मिंल्लोके श्रान्यंति तेषां तस्यां श्रामयता ६ ऽनुन्तनंद्धी
यतेनाहितदमुष्मिंल्लोकन्नाऽनुवंतियदस्मात्लोकात्स्वर्ल्लोकाम
यंत्यतदस्मा हा हाऽलकआरुणिः कथं ते याजयष्यंवा याज

यत्कुर्वे यज्ञस्य स्वाहा हुननं नंदं तिनं दंति यज्ञस्य म्रडुनैत्य हंवावका
लेयज्ञयाहं काल याज येत्कुर्यो हंयज्ञस्य स्वाहा हुननं दामिनं दामि
यज्ञस्य स्वाहा नत्सपिहस्वादेवकामा घज्ञस्य वार्द्धं यतिन्नसस्ते
रूपात्सी रूपाध्यामि लिषद्धात्वा त्सनद्वस्मवैन छिद्वानारु यावद्धा
स्वाहा ता करोति हा द्याध्ववताव घज्ञो याव घज्जुषा ध्वर्दुरद्ध
ध्ववां ताव घाव स्वाहा आर्टं द्याध्ववताव क्त त्सण्यवताव घज्ञोय
त्रोपरस्ताक्तस्मान्नस्मिन्नंतर्ध्वे ब्रे सावार्चं यमो क्त स्वाहा यज्ञस्य
दिप्रमानावाहा रू मोदलावावा क्रतीर्मिनस्वाउ ज्जुइ वि स्वाहा बां स्व

रिति वैश्वर्वीवर्चसे मिदं विश्वं विश्वमामऽइति राज्ञोऽहमितव्यमुक्तोमे
ट ८ म्नरनादायद्वृत्तमाप्नुकुप्नुवन्नस होवाच कि ८ होष्यसीति प्रायश्चि
त्तमिति किं प्रायश्चित्तमिति सर्वप्रायश्चित्तमिति किं ८ सर्वप्राय
10 श्चित्तमिति महाव्याहृतीरेव मन्त्रवन्निति महोवाचावो मारुणेय
दाकृतिमनूच्चिषकर्थं नु विदांचकथमर्केटो ८ म्नरनादान्नितिस
होवाच यज्ञावगतं यज्ञानवगतं ८ सर्वासु एवैव प्रायश्चित्तिरि
ति तस्मादत्ता मवजुकुयादपि वाज्ञातं यदनाज्ञातं यज्ञस्य १०
क्रियते मिष्वग्नेतदस्य कल्पयस्त्वं ८ हि विद्धु यपायपा ८ स्वा

ाहत्यपिवाप्राजापत्यंप्रजापतेनत्वदेतान्यन्योविश्वाजातानिपरि
ताबभूवयत्कामास्तेजुहुमस्तंन्नोअस्तुवयंस्यामपतयोरयी
णांस्वाहेतितद्वाआत्मानंचयजमानंचस्वेनरसेनसम
र्धयत्यथयदाहकिंचयाज्ञमन्नमयंनिधेनतदनिमथोद्भि
र्भूमिमगात्मातामातरमप्यगाद्यूसामपुत्रोपशुनिर्योऽस्मान्द्वे
ष्टिसनिधतामितितद्वाआत्मानंचयजमानंवास्वेनरसेन
समर्धयति॥१॥घ्नंनीववाएतत्सोमंराजानंघ्नेवमीयतेयदेनम
भुएवंतितस्यैतामनुस्तरणींकुर्वन्तियदश्वोमथंचतस्मात्युरस्था

यत्तु स्वैषा यानुस्तरणी क्रियान्तस्वाध्यायानां वेदवानां ऽ स्वत्रमास्तीनाना
ऽ त्रार्क्क राजस्त तु जज्ञि प्र त्वा ब्रह्ममुपनिषदुः कथंनु तेषां ऽ त्रार्कव
स्तस्तुजायेनन्यां ऽ स्तं विद्या ब्रह्म ति तन्य पूतस्वो म्यन्त्र वैरोण्याव
माज्यप्रायश्चित्त दवेस्त्यं ततेषा पन्नपन्त्र पन्नपत्य नं धान्नवति यएवं
विद्वांसो म्यं चरुमवेत्ते याऽजमन्ता घायसत्नर्णां न्ता नाघाहृदि
णार्द्ध ऽ सदसोगात्वेतऽ सौम्याति द्वार्थ प्राश्नीयाज्जनं वा एतस्मा
दन्नाघं क्रामतियो जमन्ना घायसन्नर्णां न्ना निजनो ऽस्मादि
तरोजन्यो ब्रवान्न नान्नमत्यन्ना दो भवति ॥१॥ इति प्रथमः प्र ११

पाठकाः॥ ॥ॐप्रजापतिरकामयत बहुः स्यां प्रजायेयेति स एत
रेतस्यामपश्यत् स साम्नाघ्नन्नामगायत्स हृत्वम साम्नीमगास्य दक्षम
मा स मजनि ष्यत यस्मामान्स्वंमा स मनस्विकमजानि ष्यत
र्वे स साम्नाघ्नन्नांगायतितस्मान्तु कषः घ्नान्नामा स सनव
चालोम्ना जायते त्रिरुद्धहन्ति त्रय इमे लोका एषां लोकानामवक
यै त्रिन्यश्चरेतः सिच्यातन्नाहिंकुर्याद्वाङ्गावेहिंकाराबलमिद
रेतोयद्धिंकुर्याद्वाङ्गणहिंकारेण रेतः सिक्तं विलिंघाद्रुतस्या
दसाप्राजापत्या देवतया सर्वमिति या धक्षायन्नास्यसर्वं हीद

रेतो द्वितीयं गायति तस्याद्वऽन्तरे सन्नायनीव निमज्जति मध्यमस्यच्च
पदस्योत्तममनुत्तमस्यच त्र्यथमं व्यतिषक्तौ प्राणापानौ प्रजाघ्नतो
गायत्री छंदसाग्नेयी देवतया पृथिवीमेतया ध्यायन्गायन्तृतीयां
गायति नां वृत्तवदिवोरसेव गायति तस्याद्वुत्तमाद्र्ऽन्तरोघा
तयति चक्षु रेवत धकनक्ति तस्माधकन्तौ चक्षु त्रिष्टुप्छंदासैंद्री देव
तयांतरिक्षमेतया ध्यायन्गायेच्चतुर्थीं गायति तस्यामृत्वा विच
त्वार्यक्षराणि निक्रीडयन्निव गायत्या द्वादशाक्षरो ऽन्तरोज्या द्वादशा
क्षरपदा जगती पञ्चवो वै जगती पशुष्वेव प्रतितिष्ठति तस्यामृत्वा १२

र्वुत्नमाईऽक्षराणि घातयति श्रोत्रमेवतत्कनक्ति तस्मात्कर्न्ने

श्रोत्रं तस्मात्वाद्द्वप्रतिश्रवणो हूतस्मात्पुरुषः सर्वादिशः शृणो

त्यपिपराजस्त्यक्षुः शृणोति जगती छंदसा सौरी देवतया दिवम

नयाध्यायन्नायेत्स्यंचमेगायतीतान्निनर्द्दन्निवगायत्याहवक्ष

तमात्पुरुषादन्नमत्स्यन्नादोजवनियएवंवेदनिरुक्तांचानि

रुक्तांचगायतिनिरुक्तेनवैवाचोत्तुंजतेनिरुक्तमस्मात्प्रज

वंतित्तुंडूवाचरूपेनांजीवंतियएवंवेदानुष्टुप्छंदसाप्राजाप

त्यादेवतयासर्वमेवतयाध्मापनायेत्स्यर्वं होदंप्राजापत्यं ॥

ष्टुभं गायति तस्माद्धा द्विरग्न्यन्त्वेतदासंगायत्याषाड्गुणा—त्रन्तवेन्त्य: षड्गत
वक्त्रन्तुष्वेव प्रतितिष्ठति पांक्तं छंदसा सौमी देवतया दिशा एतया धर्मय
न्नायादिहैव चवाएष इहैव च मनसा गच्छति यो गायत्रे प्रातः सवने
त्रिष्टुभं गायति जगतीं गायत्यनुष्टुभं गायति पङ्क्तिं गायत्यस्त्रे गाय
त्रं हिङ्गायति प्राणमेव तद्दन्त्येति प्राम्भे हिङ्गायत्रं पंथानमेव तदन्ये
ति पंथा हिङ्गायत्रा: रथंतरवर्मसंगुत्तमां गायती यांवे रथंतरमस्मा
मेवमुतितिष्ठति ॥१॥ तावा एता देवलोका यद्भुज्यांत यत्सवाव्वा: प्र
तीच्यो मनुष्यलोका यं पवावजातन एषोवज्रमजरात्रु रेषन्त्यात्विज्ञी १२

।नायत्स धुरोगी यांति य एवं विद्वान्धुरो गायति जातमेवैनमन्ना
द्याय परिवृण एतत्कुत्तावन्नमन्नं जानाच यजमानस्य याव्रषभ
तामन्नाद्यं ध्यायन्गायोद्भुत स एव तस्मिन्काये अन्नाद्यं प्रतिदधाति
नाहिंकुर्याद्धिंकुर्याद्भूतेणाहिंकारेणस्तेत। स्तिकं वितिंयाद्भुत
स्याच्छंदो ऽनुज्यांतमनोधीयते या द्वितीयानां गायत्रीमागं गाय ८
त्तस्या द्व्यक्षरं सन्नायनीव्याति षड्ज निमध्यमस्य च पूर्वस्या त्र
मनुत्तमस्य च व्रषभं व्यतिषक्तौ प्राणापानौ प्रजादधत्तो गायत्री
छंदो ऽनुज्यांतं प्राणापानौ धीयेते यास्तृतीयानां त्रिष्टुभमागं गाय ९

स्तस्याद्दक्षिणतमार्द्धं ह्रदो घातयति चक्षुरेव तद्धनात्क्रितस्माद्धि क्लपं चक्षुः
कर्मम नपुक्षुक्ष मन्यत्रिष्टुप्छंदो युज्यते चक्षुषा धीयते या वक्षुषां तां ज
गतीमागांगाय ६ स्तस्याम्ब चार्द्धं तमार्द्धं ह्रदाणि घातयति श्रोत्रमे
14 वतघकनक्रितस्मा घक्क ६ श्रोत्र ६ श्रोत्रे ह प्रतिश्रवणे ह तस्मादपि
पराञ्चन्श्रत्यङः शृणोति जगती छंदो युज्यते श्रोत्रेण धीयते या पंचमी
तामनुष्टुमामां गाय ६ अथ ऊर्द्ध्वा दिशा गायेद्ध ऊर्द्ध्वावादूंषुक
षो वीर्याय विक्लतजायते वीर्यायैवैनं तद्धात्रे जपगायत्फच्चावचा
मिव गायेद्दुच्चावचेव बहिर्वाक् संक्लृप्त्यैव गायेत्संक्लृप्त्यैव बहिर्वाचं १४

पुरुषोवरत्पनुष्टुप्छंदोभुज्यतेवा गधी गधी यतेयाषष्ठीनां पङ्क्तिमागां
गायत्ःस्तवपादूर्दू त्रत्तरतदास्तं गायत्याषाऽज्ञाद्व्य वेन्याःषड्त
वक्रानुाषवप्रतितिष्ठतिपंङ्क्तिः छंदोभुज्यतेस्वमानादानोधीयेनेस
दितिप्रियमायाधुक्तानिधनःरेतासोस्यधिसङ्क्रायतेसमितिद्वि
तीयायायारेतसोस्यधिसंज्ञवःस्वर्विति तृतीयायाःत्रवर्गलोकं
जानातीऽतिचकुर्णाःपन्नावोवाऽडापक्षाषवप्रतितिष्ठंतिवागि
तिपंचम्याःसर्वाभ्यस्मिन्नुण्यावाचोवदंतियएवंवेदयाप्रणमा
नामायच्छन्निवगायेदाय्यतस्वस्यमवाऽक्षोणोयाद्वितीयातां

घोषिणीमिवगायाद्घोषीवस्य यमपानोयाद्वितीयानामुपच्छन्निवगाये
दुपतद्ध्वस्येयंप्राणोयाचतुर्थीनान्निरुक्तौडयन्निरुक्तानिरुक्तद्ध्वस्य
य॰ समानोयाषष्ठीनामुदासमिवगायेदुदस्तद्ध्वस्ययमुदानाय
द्धंग॰ रथंतरवर्णामुत्तमांगायेद्दिव्यंवैरथंतरमस्या मेव प्रतितिष्ठ
ति॥२२॥ देवाश्चवाअसुराश्चेषुलोकेष्वस्पर्द्धन्तते देवाः प्रजापति
मुपाधाव॰ स्तेभ्य एतांधुरः प्राणान्प्रायच्छन्मनः प्रथममपश्यन्प्राणम
पश्चस्तुरपश्यन्श्रोत्रमपश्यन्वाचंताभ्यः पंचभ्योधूर्भ्यः पुरुषंव्यपश्य॰ स्व
निरमिमीततेनपुरुषेणासुरानभ्यभवन्यदधूर्व॰ स्तद्धुरांधूस्त्वं १५

धूर्वति पाप्मानं भ्रातृव्यं य एवं वेद यो वै धुरस्त्वं वेद धुरां धुरां भ्रातृव्या

द्धूसीयान्भवात्यन द्धूधुरां धूस्त्वं यं नानावीर्या नानारूपा नानाधु

रस्या नानादेवत्याः समानऽ हिंकारमभि संपद्यंते द्धूधुरां धु

स्त्वं धूर्वति पाप्मानं भ्रातृव्यं य एवं वेद यो वै धूर्षु मरावन्नं वेद

सर्वा अस्मिन्पुण्या वाचो वदंति त्रि रो गायत्फल स्त्रिष्टुम्मध्यं ज

गती पारावनुष्टुप्सर्वा अस्मिन्पुण्या वाचो वदंति य एवं वेद यो वा

एवं धुरां विद्वान्सामसावृत्तं चरत्यागमिष्यतोऽस्य पूर्वेद्युः पुण्या

कीर्त्तिरागच्छति सुरंत्रात्र वगं धोगायत्र्याव्रतं दृत्रानी यंति षुनः

श्रवणीयंजगत्यायदेववाचाप्नुवन्त्येवंवदन्तितदनुष्टुवन्तस्तदुसर्वासांत्र
तंतदुविद्वा७समाकुरतिनावादीरिनितदनादत्यंयस्यवैधुरोवि
गीतान्तस्यसंगीतायस्यवाएताबहिष्पवमानेविगीयांतदाज्यषु
संगायंतितस्याविधुरोविगीतास्तस्यसंगीताय:कामयेतकथं
16 यजमानंयज्ञाद्दाछयथादिष्टंप्रजास्युरिति।तन्तुनाज्यगायेद
कथंयजमानंयज्ञाऋछतियथादिष्टंप्रजान्नवंतिय:कामयेत
कल्पेरन्प्रजायथादिष्टंयजमानस्यादितियथाज्यंगायेत्काल्पं १६
तेप्रजायथादिष्टंयजमानोजवतियावाएवंधुरोवेदानपज्ञेय

मात्मानचयजमानायचलोकंजयतियजमानमात्मानंम्रत्युं
पराकुस्वर्ग्गंलोकंहरति॥३॥प्रांचमग्निमुन्नयंतितस्मात्प्रा
ङासीनोहोताऽन्वाहप्राङासीनोयजतिप्राङासीनवाऽःस
त्यसावादित्यःप्रांङुपाकस्तचरतितस्माद्धूर्त्तुःप्रांङुपाकृत
चरत्येषैषचंद्रमादक्षिणेनैतितस्माद्ब्राह्मणंदक्षिणतश्चा
संयंत्येषैषतस्मानुदिच्यांदिशिन्यपिष्ठंविघाततेतस्माद
तांदिशमनुजानाघ्रत्फज्ञायत्याप्येषच्याकाशोमध्यतोन्त्ता
नाऽःसन्नस्तस्मान्मध्योसदस्यमासर्पंत्युच्चावचावाच्या

पऽतेवगाधस्तत्वंस्फातवगन्नीरास्तत्स्मा। द्धा आत्वाऽः स्विनऽतेवपं
चार्द्धंनकुर्वंत्यतेवन्नयस्मादित्यस्येतगतऽः स्वमयोऽनुयं तिनस्मा
दूर्ध्वपर्यवेवगतंत्वमस्माद्धर्यवोऽनुयंति॥४॥ स्वप्रातः सवनेस्व
17 नेऽनुस्त्वीयेष्वाक्रुतेष्वपश्चवमिछतेऽग्निार्मेको नारमोपक्रय
ताऽः होतस्त्वपमाक्रयस्त्वेत्फाद्वेरादित्यानामध्वर्युः समोपक्र
यतामध्वर्यऽपमाक्रयस्त्वेत्फद्वेस्त्वंऽमामेब्रह्मासमोपक्रय
तांब्रह्मन्नुपमाक्रयस्त्वेत्सुद्वेः पर्ज्जान्यामऽज्ञातासमोपक्रय १७
तानुज्ञातक्रूपमाक्रयस्त्वेत्स्फाद्वेराकाशामेसदस्यः समोप

ह्वयतां सदस्योपमाह्वयस्वेत्याह्वयापो मे होत्राव्रा ऽसिनस्तमो
पह्वयंतां होत्राव्रा ऽसिन उपमां ह्वयध्वमित्याह्वयध्वमपो मेच
मसाध्वर्यवस्तमोपह्वयंतां चमसाध्वर्यव उपमां ह्वयध्वमित्यु
ह्वयस्वावा एता देवताख्यां विजामेववाग्निरूपह्वयंते स उपह्व
तोऽनु ह्वयति प्राणो यजमानोऽग्नो यत्रैतास्तां देवतानां लोके स्त
दुपह्वतो भवति ॥५॥ समाध्यंदिनसवनस्तवीयेघाकृतस्प
पह्व मिच्छतेवा ॐ होता स्तमोपह्वयतां ऽहोतरुपमाह्वयस्वेत्य
ह्वयस्वस्तु मेऽध्वर्युः स्तमोपह्वयतामध्वर्यउपमाह्वयस्वेत्यह्वे

र्मोनामेब्रह्मासमोपह्वयतांब्रह्मन्नुपमाह्वयस्वेत्युच्चैःश्रोत्रंम
उजातासमोपह्वयतामुजातरूपमाह्वयस्वेत्याह्वेर्योयमंतस्य
ष्याकाद्वाःसमेसदस्यःसमोपह्वयतां॥सदस्योपमाह्वयस्वेत्यु
 च्चैर्योस्मान्श्रंतस्यरुप्यापकेमेहोत्राद्वा॥स्विनस्तेमोपह्वयतां॥
होत्राद्वा॥स्विनतूपमाह्वयध्वमित्युच्चैरंगानिमेच्चमसाध्वर्यवस्ते
मोपह्वयंतांचमसाध्वर्यवउपमाह्वयध्वमित्युच्चैस्तावाएतादे
वतास्त्विजामेववाग्निरुपह्वयंतेस्तउपहूतोनन्वयपलपा
नोयजमानाप्यायन्नैतासांदेवतानांलोकस्तदुपहूतोस्तव १०

ति॥ द्वा स्वस्तीयस्स वनेस्स वनमुत्खीयेष्वा कृतेप्स्य पहवमिच्छुते
प्राश्नम होताः समोपकल्पयतां होतरुपमाकल्पयस्वैतत्कल्पं रपानो
मध्वर्युः समोपकल्पयताम ध्वर्यउपमाकल्पयस्वैतत्कल्पं व्यानोमब्र
ह्माः समोपकल्पयतां ब्रह्मन्नुपमाकल्पयस्वैतत्कल्पं चेः समानोमउ
द्गाता समोपकल्पयतामुद्गातरुपमाकल्पयस्वैतत्काच्चेर्यायमंतः
पुरुषः प्राणानाः सामस्वहस्पः समोपकल्पयतां सदोंस्याप
माकल्पयस्वैतत्काच्चेर्याद्रमाश्वंतः पुरुषः प्राणस्तेमोहात्रावाः
स्रिनस्तेमोपकल्पयंताः होत्रावाः स्रिनउपमाकल्पयध्वमित्यु

त्वोऽद्र्भानि मेचमसाध्वर्यवस्ते मोपह्वयं तां चमसाध्वर्यवस्तउप
मा ह्वयध्वमित्यन्वेस्ता वा एना देवता ऋत्विजामेव वात्विरूपह्व
यंत सउपह्लातान्न त्तयत्कदानो यजमाना प्यायत्रैनासां दे
वतानां लोकस्तदुपह्लातान्नवति सर्वेषां वि वषट्कृतो चमसान्न
त्तयद्देवानां वा एत यज्ञस्यमुखं यदुजाटचमसंतस्मादुजाट
19 चमसंनान्याचनत्तयद्देवं विदुषो ह वै यज्ञो ज्ञानव्यपतएवं वि
दुषो ह वै यजमानस्य स्वर्गंप्रतु त्यंपराव मिष्टं नवत्येवं विदु १९
न्हा वै यजमानाद्विषंतं भ्रात्व्यमन्तिनवत्येवाभ्रतोमायद्य

हीनं कुर्यात्॥ ७॥ यद्धोता जहाति वाग्यत यजमानं जहाति सयत्त
त्कारा ति स्वांवाचं यजमानेदधाति स विष्वङ्वाचाऽमुष्मिंलोके सं
नवति यदध्वर्युर्जहाति चक्षुर्हत यजमानं जहाति सयत्तत्करो
तिस्वं चक्षुर्यजमाने दधाति स विषंङ् चक्षुषाऽमुष्मिं लोके संनव
ति यद्ब्रह्मा जहाति मनो हत यजमानं जहाति सयत्तत्कराति
स्वं मनो यजमाने दधाति स विष्वङ्मनसाऽमुष्मिंलोके सं
नवति यदुद्गाता जहाति श्रोत्रं ह त यजमानं जहाति सयत्त
त्कारा ति स्वं श्रोत्रं यजमाने दधाति स विष्वङ् श्रोत्रेणामुष्मिं

लोकेसंभवतियज्ञमहास्याजहात्यात्माहत्वयजमानंजहातिसंयत्नको
रोतिस्वमात्मानंयजमानेदधातिसाविघ्नं कु॰।लनाऽमनुष्यिंलोके
संभवतियाङ्घ्राचावाऽसिनाजहत्यंगानिहत्वयजमानंजहातिन
२० यत्नकुर्वंतिस्वात्यंगानियजमानेदधातितविघ्नंचागेरमनुष्यिंलो
किसंभवंतियज्ञमस्माङ्घ्यंवाजहतिलोमानिहत्वयजमानंजह
तितयत्नकुर्वंतिस्वानिलोमानियजमानेदधतितेविघ्नंचालोम
न्निरमनुष्यिंलोकेसंभवंतितस्मादेवंविघ्नेहीनंनकुर्याद्दधवान्य
तस्मात्विज्ञामनवविज्ञानंपन्नावाहाध्वर्युर्मनुकोन्निहेनोरंयागच्छेमा २०

ब्रह्मणामात्मा च ब्रजा चाजाता ... स्य यदि पश्युतो व्याधीयते तौ धूर्तु
र्मद्रदमक रितिविघाद्दपय घेनं पापिका कीर्तिरन्न दियाद्भुताम
द्रदमक रितिविघाद्दपयघ स्यायाग ... मो वापेतब्रह्मणामद्रदमक
रितिविघाद्दपयघात्मना वा प्रजया वा व्याधीयते जातामद्रदमक
रितिविघात्प्राणे देवत्यो वैब्रह्मणा वा गृहवत्या ... नरहस्त्विजस्य
दि मन्येतब्रह्मणामद्रदमकारितिहविति ॐ हिरण्यंदर्भे ... नाज्या पूव
ध्वस्तं च्यावधाय चतुर्गृहीतमाज्यं गृहीत्वा ॐ कुर्यान्नमः प्राणाय
वाचस्पतये स्वाहेति यघवा ... तेन मो वा च प्राणपान्त्यः स्वाह

नियदीतारायदिवतारसर्वेष्वेवानुपर्यायंजुहुयान्नमः प्राम्भ
यवाचस्पतमेस्वाहानमोब्रह्मणेचप्राणपत्नीस्वाहेत्यथतद्विरं एवं
ब्रह्मणेददयादथयदाहयाज्ञावावयज्ञस्यप्रायश्चित्तिरितिपुन
र्यज्ञएवसएतेउराल्वैवाकृतीयज्ञविन्नष्टस्यप्रायश्चित्तिरिति
॥१७॥नेवाऽस्त्विजः सयजमानोदेवावअन्यस्त्विजोमानुषाऽ
न्ययंदेवायाजयंतिदेवलोकामवरुंधेतेनमनुष्यालोकं
मथयंमानुषायाजयंतिमनुष्यलोकामवरुंधेतेनदेव
लोकमथयएनुऽनयेयाजयंतिदेवलोकंचैवरुंधेतेधन २१

नुष्यलोकंचसएतांदेवान्त्रिंजोवृणीताऽग्निर्मेहोताऽदित्योमे

ध्वर्युश्चंद्रमामेब्रह्मापर्जन्योमउद्गाताकाशोमेसदस्यआ

पोमेहोत्राशंसिनोरश्मयश्चमसाध्वर्यवः सएतांदेवा

न्त्विजोवृत्वाथैनान्मानुषान्वृणीतसएनमभिराधयेयुरथ

धत्तांनियंदेवयजनयाचेत्स्यान्वेतस्मैदद्याद्देवयजनवान्भू

यांस्त्येनंब्रूयान्नान्वेतस्मैदद्याद्दहद्देवयजनंविदतास्मि

ऽस्वाहश्चानीत्येनंब्रूयादग्निर्वावतद्देवयजनंत्रमिवाच

ताद्देवयजनमापोवावेतद्देवयजनऽअग्नावावेतद्देवयजन

मेतेषु हव्याए नं देवयजनं घा॰ द्वर्ष्वर्त्सर्पणो हर्त्निभिर्मवायो कृषे यीन्नेत्स्य
ननरत्वार्त्विजा देवयजनं या वेदग्निर्माहाता समे देवयजनं दद्य
तु होताद्दैवयजनं मे दद्दीत्याह्चैरादित्यो मे घृद्धुः समे देवयजनं दद्य
त्वध्वर्यद्देवयजनं मे दद्दीत्यह्चैस्वं द्रमामे ब्रह्मा समे देवयजनं द
दातु ब्रह्मान्द्देवयजनं मे दद्दीत्याह्च्चैः पर्जन्यो म उज्ञाता समे देव
यजनं ददातूद्गातर्द्देवयजनं मे दद्दीत्याह्चैराकाशो मे सदस्यः स
मे देवयजनं ददातु सदस्य देवयजनं मे दद्दीत्याह्चैरापो मे
होत्राशंसिनस्ता मे देवयजनं ददन्तु होत्राशंसिनो देवयज २२

नंमेदत्तेत्याह्वेरन्नमयोमेवमसाध्वर्यवाक्तेमेदेवयजनंददस्व
मस्साध्वर्यवोदेवयजनंमेदत्तेत्यथाब्रूयात्तावाएतादेवताऋत्विजा
मेववाग्निर्द्देवयजनंददातिसदत्तेयजतेयच्छुन्नतंन्नस्याअन्न
षरंत्यत्रबलाउषधयश्वात्वालसारिण्योयत्रापस्फस्त्रस्पन
पुरस्ताद्देवयजनमात्रमतिशिष्याद्यावांछमपाप्रासोवरफुरु
षाहस्मात्पापीयान्६सोन्नवंतियस्यैवमतिरेवयंतिकामदक्षि
णतन्प्रागामुकाहैनंदक्षिणान्नवंतिकामंपश्वादेवरफुरुषाह
स्मात्छेयान्६सोन्नवंतिकाममुत्तरतन्नराहैनंदेवयजापनामु

कान्नवल्कत्तरोत्तरिणीहास्यपत्नीर्न्नवतियवयपुरस्तात्रीणिज्योति॰
षि दक्षिणेयेनाग्निरापश्चादित्यस्तद्देवयजनं तत्रिभिः क्रियं पुरस्ता
23 च्चिनं देवयजनं पश्चाच्चित्र॰ श्मशानकरणं प्रागुदक्प्रवणं दे
वयजनं पश्चाद्दक्षिणाप्रवणं॰ श्मशानकरणं यथा वै दक्षिणः
पाणिरेवं देवयजनं यथा सव्यस्तथा श्मशानकरणं यथा
श्मशानकरणं तथा निचरणीयानां देवयजनमप्य॰ हैकेमाकु
र्वन्ति मानवकस्मि॰ श्वाहरन्त्रोगृह्धानो यजतत्र धात्येवेति॥ २२
१०॥ इति द्वितीयः प्रपाठकः॥ ॥यावान्यामासरसोन्नवनितनो

तएवप्राचीनंप्रचरंत्यपेतघ्नानयामपपरिविषणनक्तञ्जीषंतन्न्ना
हनतस्मैपह्णाण्वापास्यसुर्नौनस्मैयंदग्नावनुप्रहरेनुस्ते
नापएवास्त्यवयंत्यापोवैसर्वस्यप्रशांतिः प्रतिष्ठापाप्मान७है
षहंतियोयजतेतमिमंपाप्मान७हतमपाहरवाएीतितेनांतरे
णप्रतिपद्यंतचात्वालंचात्कारांच्चेतद्धैदेवानांनीर्थंनदेत
दृषिराहाघ्ननंतीर्थंकदहघ्नवाचघेनदेवाःपप्पाःघ्रपिबंते
सुनस्पत्येतद्धैदेवानांतीर्थमतीर्थ७स्वेवयज्ञस्पातान्पत्नस्मा
दत्तानेवप्रसुतेप्रपद्येतोतननिष्क्रामेत्तान्प्रच्यकतान्देवनयज्ञ

२५ नादध्ग्राग्नानपएतस्मिन्नेवकान्नोरह्वा॥ स्यजिघां॥ संक्ष एतदग्नी र
क्षो हा ससामापत्नुप्रत्नोंन्येतनापाहततनान्यमुसर्वपहता निसंतीति
देवान्क्ककुर्वन्नित्येवैतद्ध्वा॥ स्यपसेधतिनस्याहाहावाहावरतिस्तो
नक्षोन्नत्यहावोऽस्त्वहावाक्त्वित्येवैतद्ध्वा॥ स्यपसेधत्यग्निष्टपादि
प्रतिदहतीत्याहरह्वा॥ स्यवतत्प्रतिदहतिपादायपादायास्तोत्रा
न्ननुवर्तीत रह्वसामपहत्येविघ्न॥ समन्निएं दहविघ्न॥ समन्नि
एं दहेत्यत्रिणोवैरह्वा॥ स्सिपाप्मनोऽत्रिणोऽत्रिणएवैतद्ध्वा॥
स्सिपाप्मानमपसेधतितस्यात्रिणींधनमाकुर्यांविस्तुहतं च्छ्वेति २५

नसपुनरुकुंक्षयपाद्पुनःपुनरादाय॥७॥स्तुहत॥७॥हन्यात्त्वाद्वेगन
न द्याञ्जतिष्ठंदस्स्तुन्नवतिवारणमिववाएतच्छंदोयदनिच्छंदावारणा
नीवरन्हा७स्य यण्णायतनानितघंष्यास्त्वमवण्यमन्नयेनातिक्रा
मन्नाद्वेगतन्न्हैसमपदाक्तुन्नवतिस्पत्तवेच्छंद७स्विचन्नुकन्नरा
णितघष्यास्वैर्ष्वंदोन्निरन्नयेनातिक्रामन्नाद्वेगनन्नस्यत्रिवृ
वनएकविं७शतिःपदानित्रिःसामाहृतञ्चतुर्विं७शतिस्त्रिवृत्
विं७शतिरर्द्धमासाःसंवत्सरःसंवत्सरःसामतस्यवाएतस्य
संवत्सरस्यसाम्नोहोराचाणिहिंकारोर्द्धमासाःप्रस्तावोमा

25 साम्नादृष्टेनवज्रीयः पौर्णमास्यः प्रतिहारोऽष्टकाउपद्रवोऽमावा
स्यानिधनंतस्यवाएतस्यसंवत्सरस्यसाम्नोवसंतोहिंकारोग्रीष्म
ःप्रस्तावोवर्षाउद्गीथःशरत्प्रतिहारोहेमंतोनिधनंतस्माद्धेमंतंप्र
जानिधनकृताइवासतेनिधनरूपमिवैतर्हितशकुः कांदिश
मवन्तरपमवत्यन्यवेदुरितित्रांत्वोऽन्यवेद्वाहदेवानांवाएषादित्य
त्प्राचीयाद्देवानांदिक्कांनानुयज्ञः संतिष्ठताइतिदहिस्सन्यवे
युःपाप्मानंहेषहंतियोयजतेतमिमंपाप्मानंछ्दतंदक्षिणाहरं
तीतिपितृणांवाएषादिग्यादक्षिणायापितॄणांदिक्कांनोनुयज्ञः २५

संतिष्ठाताऽइतिप्रत्यंचाचान्यवेक्षुर्मनुष्याणांवाएषादिग्यत्प्रतीचीयाम
नुष्याणांदिक्नोनोनुयज्ञःसंतिष्ठाताइत्युदंचोन्य॰वेक्षुर्नक्षत्रा
णांवाएषादिग्यदुदीचीयानक्षत्राणांदिक्नोनानुयज्ञःसंतिष्ठाता
इत्यतोवावयतमयेवकतमयाचापःस्पृस्तदन्यवेक्षुर्यद्दिवि
द्वान्कर्मकरोत्यस्मादिदमितिवसीयानवतेनन्त्वतितदाक्षःस
र्वतीर्षत्न्यवेक्षुऽइस्वावरास्तइऽइतिसर्वतीर्षन्त्यवेक्षुःपाप्मानं
हिषहंतियायज्ञतनमिमंपाप्मानंहतमापःप्रवहंतामितिस्वा
वरायाःत्रीपत्न्यास्तास्वन्यवेक्षुरिमोमायज्ञोविद्वन्धुरस्त्वंपतत्पति

ष्टाताद्भृत्यातावावयनरप्यैवकतरप्याञ्चापाःस्मुस्तदन्यवेघुर्योद्वे
विद्वांन्कर्मकरोत्यस्मादिदंदमितिवसीयानेवतेनभवति॥१॥एक
स्यैहिंकरोतिसप्रथमयातिसृभ्योहिंकरोतिसमध्यमयापंचभ्यो
26 हिंकारोतिसउत्तमयैकस्यैहिंकारोतिसप्रथमयातिसृभ्योहि
करोतिसपराचीभिःपंचभ्योहिंकरोतिसएकयासएकयास
तिसृभिस्त्रिवृस्त्रिवृतोविष्टुतिरन्तिचरंस्तुवीतानीकंप्रथमामपुरु
जुज्यायसीस्त्रिःसंदधातिव्येवपंचभिःसृजतेत्रिरेतुतेन्याद्वे
व्यंवसीयां॥६॥-प्राणानामन्नवतियएतयास्तुते॥२॥तिसृभ्योहिंक २६

रोति स पराचीन्नि क्तिस्तन्यो हिंकरोति स पराचीन्निर्न्नवन्त्यो हिंक
रोति स तिसृन्तिः स तिसृन्तिः स तिसृन्तिरन्निवर्त्तं स्तुवीत वज्रो
वि त्रिवृद्वज्रस्त्रिष्ववायत्रिवृत्त्रिणवान्यां पंचदशो विदधाति व
ज्रमेव तत्सम्यक्तं दधात्यवमिवाविवज्रः साधुर्यदारंनणताऽणी
यान्यहरणतः स्थवीयाऽ स्तेनपाप्मानं न्नात्यः स्थणातवसी
यांऽ आत्मनाभवति य एतयास्तुते ॥३॥ एतयैवान्निवर्त्तं स्तुवीत व
ज्रो वै त्रिवृद्वज्रः पंचदशो वज्रस्त्रिणवायत्रिवृत्सं चदशा त्रिण
वेः सप्तदशो विदधाति वज्रमेव तत्सम्यक्तं दधात्यवमिव वैवज्रः

साधुर्यदासंन्नयणतोऽणीयान्प्रहरणतः स्थवीयाऽस्तेनपाप्मानंभ्रा
तृव्यांऽस्तृण्वातवसीयांऽस्त्रात्मनान्नवतिय एतयास्तुते ॥५॥ तिसृ
भ्याहिंकरोतिसपराचीभिर्नवभ्यो हिंकरोति स तिसृभिः सति
सृभिः सतिसृभिर्नवभ्यो हिंकरोति स तिसृभिः सतिसृभिः स
तिसृभिश्शक्तिचरन्त्युवीतवज्रोवैत्रिवृद्वज्रक्रिणवायत्रिवृत्त्रि
णवाभ्यामकविऽस्त्रांविदधातिवज्रमेवतत्समयकसंदधात्ये
वमिववैवज्रः साधुर्यदासंन्नयणतोऽणीयान्प्रहरणतस्थवीया
ऽस्तेनपाप्मानंभ्रातृव्यांऽस्तृण्वतेवसीयांऽस्त्रात्मनान्नवति २७

यएतयास्तुता।।पा।।नवान्त्याहिंकरोतिसतिसृभिःसतिसृभिःसति

सृभिर्नवभ्योहिंकरोतिसतिसृभिःसतिसृभिःसतिसृभि

र्नवभ्योहिंकरोतिसतिसृभिःसतिसृभिःसतिसृभिर्यस्त्रिवृं

स्तुवीतवज्रोवैत्रिणवोवज्रमेवतद्भ्रातृव्यायप्रवर्त्तयतिसृभ्यैते

नपाप्मानंभ्रातृव्यंस्तृणुतेवसीयान्आत्मनाभवतियएतया

स्तुते।।६।।स्वरांतःऋषभस्त्रिवृत्सात्रागायत्रीप्राणोवैगायत्रीप्रजा

पतिस्वरःप्रजापतिमेवाप्नोतिनिधनांताद्वितीयस्त्रिष्टुब्वीर्यं

वैत्रिष्टुप्त्रिष्टुप्स्वरःपुरुषंपुरुषमेवाप्नोतीडांतस्तृतीयाज

गतीपशवोवाऽजापशवोजगतीजागताः पशवः पशूनेवाप्नोतिप्रक्तत
छंदाः अथमस्त्रिरात्रस्तेनसोऽयातयामाषोत्तरस्यछंदः ८ स्त्रिवृहं
तिजगत्यः प्रतिपदोभवंतिजगतीनांलोकेत्रिष्टुभस्त्रिष्टुभगाय
त्र्यस्तेनसोयातयामाषोत्तमस्यछंदः ८ स्त्रिवैवाहंतित्रिष्टुभः प्र
तिपदोभवंतित्रिष्टुभांलोकेजगत्योजगतीनांगायत्र्यस्तेनोएवसो
ऽयातयामान्निवाएता अन्योन्यस्यलोकमध्यायन्कामः मावेना
गमयत्याप्नोतितंकामंयस्मैकामायषडहआक्रियतेतस्मादेतेन
सहवहतस्तस्माद्विपरिशीनोवहीया८ सोन्नवतस्तस्माद्भुन्नयतो २०

दंतः स्वयं घातद्वाचवाऽन्यऋषयो विराजमपश्यन्त्वसिष्ठश्चलुर्कोव
नेतेनसर्वकुर्न्नवायत्त्रिवेन्यसामजवत्येकान्द्वैन्यघद्वावसतस
घेकाः सामसएववंगर्केच्चः सामन्नूयाः संपोषंपुष्यतितमनु
पोषंपोष्णुकोन्नवत्येतद्धस्माहमुंजः सामश्रवसएतः हवैवसः
साम्नः पोषंविम्नतिनस्माद्ध्यमप्रतिगृह्णतोनसहस्त्रपोषाय
वामहस्तितद्धस्माहवासिष्ठस्यैकितानेयः सामहैवनूनं
याः संपोषंपुष्यतितमनुपोषंपोष्णुकोन्नवतिविधवायाद्भवत्येव
तज्ज्ञनमयत्सामनीन्वनुार्ण्यवः हवाएनेविदुरितितस्माद्धतषांष

२५

वानःश्रोत्रियाःपुरापुषःप्रमाऽनुकान्तवंतिवुवतयोजायाविधवा
न्नवंनीतियत्रिचेन्यन्नसामन्तवत्यकर्द्धेन्यघद्यावर्वतस्त्राधकः॥६॥सा
मस्यएवब्रवत्नुर्द्धवरतिपश्नुरातिविच्चातेस्य ऐंद्राग्नआग्नेन्यइंद्रा
ग्नीवैदेवानामोजिष्ठौतानअयातयामानौतावेवतघुनक्तिस्वर्ग
स्यालोकस्यसमष्ट्यैसोर्यब्रह्मवर्चस्सकामआप्नतेतस्या
वावाएकादशिन्यामादित्याःस्वर्यमजनयंस्सतेजाब्रह्मवर्च
सभवाकुंधतेजस्वीब्रह्मवर्चसीन्नवतियएवंवेदाग्नेयोखल्वाकु
दीग्नेयएवाग्नेन्यदत्यग्निर्वैसर्वादेवतास्तेननदेवतानांकांच २९

नातरेति॥७॥ अपैषाध्वनोऽग्निश्चरन्नयजेत न रूपनो वै वयस्सां।सपि
ष्ठो यथाश्पन-आददीतैवमेवैनमेतेनादत्ते त्रिवृतः पवमानाज्ज
वंति त्रिवृद्ध स्तोमानां हेपिष्ठायत्रिवृद्धवत्याग्नीयास्त्रिणवाद्
तिरश्चा हविर्द्धानेन्नवतारण्यवज्ञमेवास्मै तत्प्रवर्त्तयति स्तृत्यैव
षट्कारणिधनं न्नवत्यैष वै वज्रास्ममोजिष्ठो यत्साम वज्रो यं वषट्का
चषट् कुर्वंति नमेवास्मै वज्रं प्रहरति स्तृत्या उत्ते बृहद्रूपं तरन्त
वतज्जानां यामेवास्मै बृहद्रूपं तरान्यां वज्रं प्रहरति स्तृत्यै परा
ची पुरस्यं तरं न्नवति परां चामेवास्मै वज्रं प्रहरति स्तृत्यै तस्य

३० रथंतरंपृष्ठंबृहद्ब्रह्मसामेषवैसामवज्रस्तामेवास्मैवज्रंप्रहरतिस्त्र
त्यैयंकामयेतज्जीयेतातितस्यबृहत्पृष्ठंकुर्याद्रथंतरंब्रह्मसामक्ष
त्रंवैबृहत्क्षत्रंवारथंतरंक्षत्रेणैवास्यपशून्हत्यपशुर्न्नवतिजीयतेयं
कामयेतनपरांपरावतंमियान्नप्रतितिष्ठेदितिपवमानेरथंतरं
कुर्याद्बृहत्पृष्ठंबृहद्ब्रह्मसामबृहद्रथंतरान्त्यामवैनामन्त्योलो
केन्यनुद्बृहत्यप्लवेनप्रप्लावयतिपरांपरावतमेतिनप्रतितिष्ठति
वार्षोहारपवमानमुखंवज्रवतःस्पफोपगावनानदंक्रूराणिसा ३०
मानिसंन्नरंतिस्त्रुत्यैतेत्वकोवाबाधकोवास्पःस्फोगःवा

वनस्पत्ये अभिषवणे अग्नये रुद्रवते लोहितः पशुः साद्यं स्कपा ७
श्वंतर्यामौग्रामयंबर्हिः त्रीतैर्बेन्नी दकन्राचा बिन्तिलैलोहि
तोष्णीषालोहितवाससोनिवीताऋत्विजः प्रचरंतिस्कलैनवन
वदाग्निष्मन्नवतिनावयंत्यवैनंतत्मात्रिवृदग्निष्टोमस्तस्य
प्तुंविष्टुतिंलत्वाऽग्निचर्वन्यजेतपुवघोवेष्ठरोस्तुषाहंतियदि
प्तुंविष्टुतिंकरोतिपुरैवैनमायुषःप्रदध्मातित्रिवृदस्तोमानां
हेपिष्ठायत्रिवृद्भवत्याग्नीयस्करवाहुतिवषट्कारणेधनं
नवतिसप्तदशंनवस्यासप्तमात्पुरुषादनापतनोऽन्नवतियमेते

नाग्निश्चरंतिसमानमितराष्ट्यानन॥८॥ अथैषसंदं॰ग्नोग्निश्चरंन्येजेतय
द्देकुर्यादानं॰ संदं॰ग्नानतदादत्तेयद्धौ द्धौस्तोमोसहयपाद स्तुरादानं॰
संदं॰ षोनानुहायाददीतैवमेवैनमेतेनाहन्ने त्रिवृतं॰ स्तोमः॰ संपद्य
तबृहतीछंदोवज्रोवैत्रिवृत्सन्नावाबृहतीवज्रेणैवास्यपस्त्रत्यपद्य
र्नवतिविवयस्यंत्नवतिव्यस्यमेवैनंकरोतिपरिष्टुछंत्नवतिपर्ये
नंवृश्यतिवार्षाहरपवमानमुखेत्नवतः कान्नीतोपगवेनानदं॰ सा
सामक्रूराणिसामानिसंत्नरंतिस्त्नैत्येनिःसपद्यत्नाक्तेनक्रूरः समा
नमितराष्ट्यानेन॥१०॥ अथैषवाज्राग्निश्चरंन्यजेतवज्रेणैवास्मैवज्रं ३१

प्रहरति स्तृत्यै सर्वः पंचदशो भवति वज्रो वै पंचदशस्तमेवास्मै वज्रं प्र
हरति स्तृत्या उक्थ्यः षोडशिमान्भवति पशवो वा उक्थानि वज्रः षोड
शी वज्र एवास्मै वज्रं प्रहरति स्तृत्यै तस्य महानाम्न्यः षोडशिसा
म भवंति वज्रो वै महानाम्न्यो वज्रः षोडशी वज्र एवास्मै वज्रं प्रह
रति स्तृत्यै समानमितरत्सर्वेण ॥११॥ अतिरात्रश्चतुर्विंशः त्रिवृत्प्राय
णीयमहरग्निजित्त्रयः स्वरसामानो दिवाकीर्त्यं महस्त्रयः स्वरसा
मानो विश्वजिन्महाव्रतं चातिरात्रश्च विश्वेदेवाः सत्रमासत तस्सो
मेन राज्ञा गृहपतिनाते ध्रुवं सोम एव नो राजा सर्वत्र विन्नवोदि

तितस्मात्सोमोराजासर्वाणिनक्षत्राण्युपैतिसोमाहिरेतोऽनवाहऽ
संवत्सरस्यगर्भमुपयंतिनवाहोवैसंवत्सरस्यप्रतिमानक्षत्राणि
ःप्राप्समनेवावरुंधते।प्रजावंतोजीवाज्योतिरश्नुवतेयएताऽउपयं
32 ति॥१२॥इतिद्वितीयःप्रपाठकः॥ ॥प्रजापतिस्तपोतप्यततस्य
हवैतप्यमानस्यमनःप्राजायतदेवानसृजेयमितितइमेदेवाअ
सृज्यंतदिवादेवानसृजतनक्तमसुरान्यद्दिवादेवानसृजत
तद्देवानांदेवत्वंयदक्तर्यंतदसुराणामसुरत्वंयत्पीतत्त्वंतत्पि ३२
तृणांपितृत्वंदेवावैस्वर्गकामास्तपोतप्यंततेषांतप्यमानानाऽर

सोजायतपृथिव्यंतरिक्षंद्यौरितितान्यभ्यतपऽस्तेषांतप्यमानानां
ऽरसोजायतऋग्वेदःपृथिव्यायजुर्वेदोंतरिक्षात्सामवेदोऽमुष्मा
त्तान्यभ्यतपऽस्तेषांतप्यमानानांऽरसोजायतऋग्वेदाद्गार्हप
त्यायजुर्वेदाद्दक्षिणाग्निःसामवेदादाहवनीयस्तान्यभ्यतप
ऽस्तेषांतप्यमानानांपुरुषोजायतसहस्रशीर्षाःसहस्रा
क्षःसहस्रपात्तेदेवाःप्रजापतिमुपाधावन्चेदुत्तारीर्वैर्वोहृद
मन्तन्नारीरंनवोहिदृदंमत्योःसमाप्स्यतेतितेऽक्रवान्का
नामासीतिसहोवावयज्ञोनामेतितेषांप्रजापतिःसघाय

ज्ञस्सः स्वाहामुपैति स घोषवाणेष यज्ञस्सः स्वाहामुपैति यजार्हपत्यं
ष्याकुरोति सादीक्षणीयायद्दक्षिणाग्निं चाहवनीयं च सा प्राय
णीयायत्समिधोऽन्यादधातिनाउपसदोऽपययस्याज्यमुत्सृतः
33 स्कंदति सा वै स्कंनानामाकुतिस्ततो वै यजमानः प्रमायुर्भव
ति वरो देयः सैव तस्य प्रायश्चित्तिः यस्य यस्याज्यमनुत्सृतः
स्कंदत्या सो वा अस्कन्नानामाकुतिस्ततो वै यजमानस्य चित्तं
प्रमायुर्भवति चित्रं देयः सैव तस्य प्रायश्चित्तिर्य आर्हपत्ये जु ३३
तिनन्त्रातः सवनं यदक्षिणाग्नौ जुहोति तन्माध्यंदिनः सवनं य

दाहवनीयेजुहोतितत्तृतीयसवनंयमाज्योयातह्योस्यावल्नस्पोाय
दन्नाददातितेनोदयनीयास्यादवसानीयचव्यस्समाघाान्चय
यस्याग्निर्मथ्यमानोनजायेतान्यमाहृत्यास्मिन्नवकान्नोञ्ज
जुयाद्ब्राह्मणस्यवाहस्तेजस्यजाकार्णेकव्वाक्तोबवाञ्जुवा
जुकुयादन्यैःव्रातकृतान्होमानेकःनिषिद्धकृतानावर७निषिद्धैः
व्रातकृतान्होमानेकःपुत्रकृतोवरंपुत्रैःव्रातकृतान्होमानेको
स्यात्मकृतोवर७स्वयं७होतास्वयंदाहीस्वयमेवोपतिष्ठेताग्नि
होत्रं७होम्यद्रोषंदक्षिणासर्वैर्हविषाएतस्ययज्ञक्रतून्निर्दिष्टन्

वति य एवं विद्वानग्निहोत्रं जुहोति ॥ २ ॥ प्रजापतिर्वा एतं सत्रं सहस्र
संवत्सरमसृजत तेषां प्रजापतिः सहस्रसंवत्सरं गवामयनेनैवार्
धद्गवामयनं द्वादशाहेनाप्नोत् समतिरात्रेऽतिरात्रं षोडशिनि
षोडशिनमुक्थ्यमुक्थ्यमग्निष्टोमेऽग्निष्टोममिष्टिपशुबंधयो
रिष्टिपशुबंधावग्निहोत्रे सर्वे ह वा एतस्य यज्ञक्रतुत्तिदिष्टं
नवति य एवं विद्वानग्निहोत्रं जुहोति ॥ ३ ॥ प्रजापतिर्द्देवेभ्य अर्दुं
बलीन्तुच्छ्रयत्यम्नुपिरम्मत्तामग्रेषिं दृष्टु बुद्ध्वा मेकजां यजमान
मात्र्यो दुंबलीन्नवत्यपक्रक्रुवामनायजमानाः ऋस्वाम्यार्द्धबाहवः

प्रक्षेदनंकुर्युःकृतिच्छदनौदुंबरीनवतिनवच्छदनाग्निष्टोमस्साघः
क्रेष्वेकादशाविंशस्तोमातिरात्रपौंडरीकेषुसप्तदशावाजपेयाप्तो
र्यामस्तोमारेकविंऽशत्यश्वमेधऽष्टाचत्वारिंऽशत्पुरुषमेधऽपरि
मितःसर्वमेधेयएवंविद्वानौदुंबरीमुच्छ्रयत्यपरिमितमेवाप्नो
तिप्रजापतिरकामयतापचितिंप्राप्नुवानीत्यूर्गुदुंबरंकर्णन्निम
न्नऽसामतस्मात्सामगायोपचितिंकरवाणियएवंविद्वानौदुंबरीमु
च्छ्रयत्यपचितिमेवाप्नोति॥३॥रूपंकरोतिसद्वीरंस्थूलंस्रव्वा
लागमनुरूपंवज्रोविरापावाज्ञैवास्मैज्ञात्वापवित्रहस्तयष्टाः॥क

रातिदन्नादिन्नाः परिगृह्णात्फेन्नयतः पाङ्क्तोद्भूरूपेकरोतिपंचदन्ना
सप्तदन्नैकविं॰ रातिरग्निंवापालाशंपुष्टिकामस्यावैल्वंब्रह्मवर्चस
कामस्योदुंबरमन्नाद्यकामस्यखादिरंबलकामस्यवैत्तीदकराज
वृक्षौल्माष्टव्याव्रतःकाम्युकाश्वत्थपाषाणमयन्नाद्यकामस्ययत्किंचयाज्ञि
35 यंपशुकामस्यतत्रवर्जनीयान्नवंतिगड्डालाश्राणिजोव्याहृन्तांक
ठिःकञ्जाः श्लेष्मातोदग्धःश्वभ्रकन्तुषिरोघुणदग्धस्त्वपत्रान्नास्तात्स्वप
त्रास्ताःशुद्धावर्त्तान्यनुपूर्वसमाःघनाम्नातापस्थाश्रीदेवतान्य ३५
ग्निःसूर्वायोयमोदक्षिणस्यांवरुणःपश्चिमायां॰सोमउत्तरायांया

विदिशस्तास्त्वादित्यरुद्रमरुद्गसवोऽपराजिताः पितरस्त्वाधराया
। साध्यास्त्वाऊर्ध्वाया । सर्वदेवत्यो विश्वरूपोऽस्रूपो वै बभ्रुरूपो वज्रीन्द्र
स्त्वादेवान्नुपतिष्ठते ता देवाः प्रजापतिमुपधावन्स्वरूपेन प्ररूढं त्या
रोपयं त्यारोधयंति च तद्रूपस्य स्वरूपत्वं स्तज मरान्नि । सत्त्वं वेनिरव
नत्वसयं मन्नेरवान्यंतात्यि छूस्मे यदूर्ध्वं तन्मनुष्याणां यन्नदधस्त्व
नायाऽनुषधिवनस्पतीनां यदूर्ध्वं । रक्षानाय्यास्तद्विश्वेषां देवानां
माप्यावयंत्यपलं कुर्वंत्य सतेन वस ननाच्छादयंतीति च तं गंधर्वा
प्सरसामिंद्रस्य च पार्लं यदूर्ध्वं च पार्लं तस्य गुल्म मात्रं कार्यं तस्माधस

नां देवानां प्राची ७ सन्नमत्यत ह वै विष्णोः परमे पदं तस्य पत्तवे ः शरीर ७
मिरः संवत्सरो वदास्यपाणि संवत्सर एव प्रति तिष्ठति य एवं वेद
॥४॥ ब्रह्मवादिनो वदंति कस्माद्ब्राह्मणः स्थाप्यमासीनः संध्यामुपा
स्ते कस्मात्स्थानस्तिष्ठन्का च संध्या कश्च संध्यायाः कालः किं च सं
ध्यायाः संध्यत्वं देवाश्च वा असुराश्चास्पर्द्धंत तेऽसुरा आदित्य
मभि द्रवं स आदित्यो बिभेतस्य हृदयं कूर्मरूपेणातिष्ठन्स प्रजा
पतिमुपाधावत्तस्य प्रजापतिरेतद्भेषजमपश्यदेतं च सतां च
सर्वोंकारं व्याहृतिं त्रिपदां च गायत्रीं ब्राह्मणोऽन्वेवमपश्यत्तस्माद्ब्राह्म ३६

ह्मेऽहोरात्रस्य संयोगे संध्यामुपास्ते स ज्योतिष्याज्योतिषो दर्शना
त्सोस्याः कालः सा संध्या तत्संध्यायाः संध्यात्वं यन्सायमासीनः
संध्यामुपास्ते तयावीरस्थानं जयत्यथ यदयः त्रयुं डूं ना विष्णु
षोवज्रीन्नवंतिता विष्णुषोवज्रीन्कृत्वाऽसुरानपाघ्नंति ततोदेवा
ऽन्नवन्परासुरान्नवत्यात्मनापरास्य न्त्राद्वयो न्नवंति यएवं
वेदयन्सायंवप्रातश्च संध्यामुपास्ते तयावीरस्थानं स्था
नं च संततमविछिन्नं न्नवति यएवंवेद ॥५॥ अपैषावंऽमनसः
लयपद्धिर्न्नवतियदावेवंकूमाः हीयते चाप्यायतेचतदनुवा

रक्षास्माम ः पूर्वपक्षो वै देवा दीक्षंते नापरपक्षे सोमं जनयंति तत्रेमा

नित्रीणि पात्राण्युपधीयंते तद्दर्वी वै पात्रमंतरिक्षं पात्रं द्यौः पात्रमिति

तं देवा दिव्येन पात्रेणादित्याः प्रथमे पंचकले पंचमीं जनयंति तं तं

रिक्षेण पात्रेण रुद्रा द्वितीये पंचकले दशमीं जनयंति ते पृथिव्या पा

37 त्रेण वसवस्तृतीये पंचकले पंचदशीं जनयंति षोडशी कलावशि

ष्यते षोडशाकलो वै चंद्रमाः स ओषधीश्च वनस्पतीं ‹ श्च गाश्च पशूं ‹

श्चादित्यं च ब्रह्म च ब्राह्मणांश्च ‹ श्चानुप्रविशति तं देवा इडज्येष्ठा

ःसोमपाश्चासोमपाश्च यथा पितरं पितामहं प्रपितामहं वा द्रष्टुं ३७

प्रत्ययन्तु पौगन्धमानं व्याधिगतं मरिष्यतीति वाता ८ रात्रिं वसेते तद
मावास्याया अमावास्यात्वं तस्मादमावास्यायां नाधीयेत वीजं वस्त्र
प्रसंत्तरणं तमोषधिभ्यश्च वनस्पतिभ्यश्च गोभ्यश्च पशुभ्यश्चादि
त्याच्च ब्रह्मणश्च ब्राह्मणाः संनयंते तस्मात्सान्नाय्यसान्नाय्यत्वं वंऽमा
विधनाया पूर्वा पौर्णमासी सानुमतिर्यान्तरा सा राका या पूर्वा
मावास्या सा सिनीवाली योन्तरा सा कुहूर्याऽनुपन्नपत्यन्यं नप
श्यति तन्मिथुनमेवास्य भवति पुष्ये चानुमतिर्दृश्या सिनीवाली
निद्धापरेखावार्यांन्तनवेडाकातत पर्वेक्षक्त्रनवेन्मू।नवानुम

38 तिविधाघस्मिन्दृश्येतस्यासिनीवालीराकायांतुसंपूर्णश्चंद्रस्यकुहू
र्न्नदृश्यते॥६॥ स्वाहावैकेन॰संजाताकस्यदुहिताकेनप्रचरता किंगो
त्राकतिहस्ताकतिपदाकतिमात्राकतिवर्णाकत्युच्छ्वासाकिंचास्याः
शरीरंकान्यंगानिकानिरोमाणिकतिशिरांसिकतिवाचक्षूंषि
किमस्याआस्यंकिंप्राकृताकौबाहूकौपादौक्वचस्थिताकिमधिष्ठा
नाकथंचस्वाहांप्रतिगृह्णासिब्रूहिस्वाहायारूपंचदैवतंचस्वाहा
विसत्यसंजाताब्राह्मणोदुहिताब्रह्मप्रचलिताजातवेदसगोत्रात्रीण्य ३८
हस्ताण्येकंपदंत्रयोस्यावर्णाः शुक्लःपद्मःसुवर्णइतिचत्वारोस्यावेदाः

शरीरं षडंगान्यंगान्योषधिवनस्पतयो लोमानि देवास्या: शिरस्सीए
क: शिरो ऽमावास्या द्वितीयं पौर्णमासी चक्षुर्भ्वं आदित्याबाजमात्रागौ
कृतं दक्षिणा आवृतांश्च ऋद्ध्वं तरमृग्यजु: सामगति: स्वाहास्वाहा स्वाधा
सवङ्कार: सेषादेवेषुवषट्कारस्तान्प्रयुज्यते पितृयज्ञेषुस्वधाऽस्ता
शाकरीमुखीष्टपिवीमंतरिक्षण विपर्येति तस्याग्निदैवतं ब्राह्मण
रूपं यत्कामास्ते जुहुमस्तन्नो अस्तु वय: स्याम पतयो रयीणा: स्वा
हेति तस्यानुष्टंभिन्दप्याति प्रजया पशुभिरन्नघेन तेजस्या ब्रह्मवर्च
सेनेति॥७॥ ॥इति चतुर्थ: प्रपाठक:॥ ॥ॐ॥ अथातो हुतानां कर्मणा

ॐ त्रातिंव्यारत्वास्याम: पालात्राना ॐ समिधामग्नेसहस्रद्गुज्ञुआयन्तदं
इयाम्यवाकस्यानदाग्ने यवायव्यसौम्यवैष्णवत्वष्टाविंद्रायेंद्रोम
रुत्वतेनाकेस्तुपर्णमुपयत्यंतंघृतवतीभुवनानामभिश्रियात्व्रि
३९ त्संदेवः सविता रमोण्या रग्निंदूतंवृणीमहेवातन्त्रावान्तुभेषज
ॐ सोमः ॐ स राजानंवरुणमिदंविष्णुर्विचक्रमइत्येतानिस्याम
प्रन्त्वष्टारंतंजपित्वास्वस्तिवाचोपित्वास्वस्तिरेषांनवतिस्व
स्तिदाविश्वारयतिः स्वस्त्ययनंतार्क्ष्यमरिष्टनेमिंत्यमहूषुवाजि ३९
नंदेवजूतमाशुर्विश्वायुःत्रातुंजीवत्रायद्रो वर्द्धमानइत्येतेः संज्ञा

राश्चमन्त्रोपस्थानंकृत्वास्वस्तिवाचयित्वास्वस्तिहास्यभवतिस्वस्ति
हास्यभवति॥१॥देवाश्चवाअसुराश्चैषुलोकेष्वस्पर्द्धन्ततेदेवाःप्रजा
पतिमुपाधावंस्तेभ्यएतांदेवींशान्तिंप्रायच्छत्ततःशान्त्यैका
असुरानजयंस्ततोदेवाअभवन्परासुराभवत्यात्मनापरा
स्यभ्रातृव्योभवतियएवंवेदाथपूर्वाह्णएवप्रातराकृतिःकृत्वा
दूर्वांशमींवीरणंदधिसर्पिःसर्षपान्फलवतीमपामार्गंशिरी
षमित्येतान्याहृत्यदाहारयेद्वास्नातःप्रयतःशुचिःशुचिवासा
ःस्थण्डिलमुपलिप्यप्रोक्ष्यलक्षणमुल्लिख्याद्भिरभ्युक्ष्याग्नि

मुपसमाधायनित्यंतंत्रेणौदनक्लसरयवागूरक्तपायसदधिक्षीर
घृतपायसघृतमितिघृतान्तराः। पक्वाः। सर्वेसर्वेषांवापायसः॥
२॥ सप्राचीदिशमन्वावर्त्तनेषयदास्यमणिमणिकंकुंभस्थालि
दरणमाया। साराजकुलविवादेवायानछत्रशय्यासनावसथध्व
जपताकागृहैकदेशपरिजनेषुगजवाजितुरङ्गावाप्रमीयाः। प्र
मीयंतइत्येवमादीनितानिसर्वाणिउद्देवस्यात्तत्कृतानिप्रायश्चि
त्तानिभवंतीआयेंदोमकृत्वतइतिस्थालीपाकं कृत्वापंचभिरा
ज्याकृतिभिरग्निंजुहोतीआयस्वाहाग्नाय्वीपतयेस्वाहावज्रपा ८

णाय स्वाहा ईश्वराय स्वाहा सर्वपापप्रशमनाय स्वाहेति व्याहृतिभि
र्हुत्वाऽथ साम गायेत् ॥३॥ यद्दक्षिणां दिशमन्वावर्त्ततेऽथ यद
स्य प्रजया पशुपुरुषा री रवा रिष्टानि प्रादुर्भवंति व्याधयो वाऽन्न
नकविधा भवति स्वप्नमस्वप्नमतिभोजनमभोजनमालस्यं वा ए
मजीर्णं निद्रा व्येवमादीनि तान्येतानि सर्वाणि यमदैवत्यान्यद्भुता
नि जायाश्चित्तानि भवंति नाके सुपर्णमिति स्थालीपाकं हुत्वाथं
च त्रिराज्याहुतिभिरभिजुहोति यमाय स्वाहा प्रेताधिपतये स्वा
हा दंडपाणये स्वाहा ईश्वराय स्वाहा सर्वपापप्रशमनाय स्वाहेति

कृतिस्त्रिर्कृत्वाथ साम गायेत्॥४॥ स प्रतीचीं दिशमन्वावर्त्तते ऽथ यदास्य
क्षेत्रगृहस्थेषु धान्येष्वितयः प्रादुर्भवंतीति यो वा ऽनेकविधजन्त्वा
खुपतंगपिपीलकमधुकमशकमूषकसरटसौल्मक इत्येवमादी
नितान्येतानि सर्वाणि वरुणदेवत्यान्यद्भुतानि प्रायश्चित्तानि भवंति
घृतवती इति स्थालीपाकं कृत्वा पंचत्रिंशज्या कृतिस्त्रिरन्त्रिर्जुहो
ति वरुणाय स्वाहा ऽपांपतये स्वाहा ऽपान्नापाण्ये स्वाहेश्वराय स्वाहा
सर्वपापप्रशमनाय स्वाहेति व्या कृतिस्त्रिर्कृत्वा ऽथ साम गायेत्॥५॥ ८१
स उदीचीं दिशमन्वावर्त्तते ऽथ यदास्य कनकरजतवरवस्त्रवज्र

वैडूर्यविद्रुमाक्षमणिविद्यागोत्रवंशारंन्नावाविपर्ययंतेऽथवान्यानि
क्रूराणिमित्राणिवाविरज्यंतेशिष्टानिवावयाः सिगरुमध्यसंत
वाल्मीकन्नौभानिवाजायंतेछत्राकंवोपजायतेमधूनिवानिलीयं
तइत्येवमादीनितान्यद्भुतानिसर्वाणिवैश्रवणदैवत्यान्यद्भुतानि
प्रायश्चित्तानिच्चवंत्यग्निंत्वंदेवमिनिस्थालीपाकः कृत्वापंचभि
राज्याहुतिभिरग्निर्जुहोतिवैश्रवणायस्वाहायक्षाधिपतयेस्वा
हाहिरण्यपाणयेस्वाहाईश्वरायस्वाहासर्वपापघ्नाशनायस्वाहेति
व्याहृतिभिर्हुत्वाऽथसामगायताहोसप्तर्षिवीमन्वावर्त्ततेऽथय

दास्यष्टप्थिवीतटतिस्फुटतिकूजतिकंपतिज्वलतिरुदतिधूमायत्य
कस्मात्सलिलमुत्क्षिपतिघ्नवान्निमज्जतिनिमग्नन्नस्युवल्पकाले
चस्तुष्पफलमन्निनिवर्त्ततीतान्ध्वतरीगर्भोजायतेयदामज्जतिह
स्तिनीत्तत्कंपोजायतेप्रासादेत्रिनत्रियत्रतत्रराजाविनश्यतिगो
र्ग्रहमारोहेद्ग्रामदहिषीत्येवमादीनिनान्येतानिसर्वाण्यग्निदव
त्यान्यद्भुतानिप्रायश्चित्तानित्रवंत्यग्निंहुतंहूणीमरुद्धतिस्थालीपा
कं ऽकृत्वापंचविनिराज्याहुतिन्निरन्निर्जुहोत्यग्नयेस्वाहाहविष्पतये ४२
स्वाहा ऽच्चि:पाणयेस्वाहेश्वरायस्वाहासर्वपापशमनायस्वाहेवि

व्याहृतिभिर्हुत्वाऽथसामगायेत्॥७॥सोंतरिक्षमन्वावर्त्ततेऽथयदा
स्यविवातावातावायंतेऽन्नेषुवायसरूपाणिपश्यंतेखरकरभमे
षकंककपोतोलूककाकगृध्रश्येनन्ताश्चवायसगोमायुश्वःश्वा
न्सुपरिपाःसुमाःसपेक्षपक्षिरुधिरवर्षाणिप्रवर्त्ततेकाकमिथु
नानिदृश्यंतेरात्रौमणिधनुंपश्येच्छन्नाकाग्रामेप्रविशंतिवृक्षाःस्र
वंतिरुधिराण्याकाशेराजकुलेवसंतीत्येवमादीनिनान्यतानि
सर्वाणिवायुर्देवत्यान्यद्भुतानिप्रायश्चित्तानिभवंतिवातश्चावानु
नेषजमितिस्थालीपाकंःकृत्वापंचभिराज्याहुतिभिर्जुहोति

वायवे स्वाहा मरुद्भूताधिपतये स्वाहाग्नीन्द्रपाणये स्वाहेश्वराय स्वा
हा सर्वपापप्रशमनाय स्वाहेति व्याहृतिभिर्हुत्वाऽथ सामगायेत्
॥८॥ यदि वमन्त्यावर्त्तते ऽपयदास्यनारावर्षाणि वोल्काः पतंति निप
तंति धूमायंति दिशो दह्यंति कलवश्चात्तिष्ठंति गवां शृंगेषु धूमो
जायते गवां स्तनेषु रुधिरं स्रवत्यत्यर्थं हिमन्तीपततीत्येवमा
दीनि तान्येतानि सर्वाणि सोमदैवत्यान्यद्भुतानि प्रायश्चित्तानि
भवति सोमं राजानं वरुणमिति स्थालीपाकं हुत्वा पंचवाह्निया ४३
ज्याहृतिभिरग्निर्जुहोति सोमाय स्वाहा नक्षत्राधिपतये स्वाहा

श्रीतपाणये स्वाहेत्यग्नौ यश्चाष्टौ सर्वपापप्रशमनाय स्वाहेति व्याहृ
तिभिर्हुत्वाऽथ सामगायेत् ॥१९॥ स्वपरं दिवमन्त्वावर्त्तितेऽथ यदा
स्यादद्भुतानि यानानि प्रवर्त्तन्ते देवतायतनानि कंपंते दैवतप्रति
मा हसंति रुदंति गायंति नृत्यंति स्फुटंति स्विद्यंत्युन्मीलंति निमी
लंति प्रतिप्रयांति निर्घातः कबंधमादित्ये दृश्यते विजलेन्च परिवि
ष्यते केतुपताकछत्रवज्रविषाणानि प्रज्वलंत्यश्वानां च वालधी
ःधंगाराः स्रवंत्यद्भुतानि मर्माणि कानि कंतद्दत्यवमादीनि तान्येतानि
सर्वाणि विष्णुदैवत्यान्यद्भुतानि प्रायश्चित्तानि भवंतीदं विष्णुर्वि

चक्रम इति स्थालीपाकं कृत्वा पंच वह्निराज्याहुतिर्जुहोति विष्ण
वे स्वाहा सर्वभूताधिपतये स्वाहा चक्रपाणये स्वाहा ईश्वराय स्वाहा
सर्वपापशमनाय स्वाहा व्याहृतिभिर्हुत्वाऽथ सामगायन्नुभरवन्
नाद्हनादन्तिमन्त्रैर्नाक्रोन्निरात्क्रमभ्यञ्चचतुर्भिः शुच्यतेन्द्रामिः
पंचमाज्ञापलेपनात्संज्ञारान्प्रदक्षिणमानीयाँ ब्राह्मणं स्वस्तिवा
चयेतः संज्ञारैर्यद्दुपस्पृष्टं तदन्यफलं छाम्यति ततो ब्राह्मणभोजनं
हिरण्यं गोवासोऽश्वान्नमिति दक्षिणा इति शाम्यति हालः शान्तिसर्पिः ४४
शान्तिसर्पिः॥१०॥ सोधस्ताद्विरामन्चावर्त्ततेऽथ यदास्य गवां मानुष

महिष्यजाश्वोष्ट्राः प्रसूयते हीनांगान्यतिरिक्तांगानि विकृतरूपाणि
वा जायंते ऽसंत्रवानि संत्रवंत्यचलानि चलंतीत्येवमादीनि तान्ये
तानि सर्वाणि रुद्रदेवत्यान्यद्भुतानि प्रायश्चित्तानि भवंत्यावार
जानमिति स्थालीपाकं कृत्वा पंचभिराज्याहुतिभिर्जुहोति
रुद्राय स्वाहा पशुपतये स्वाहा शूलपाणये स्वाहेश्वराय स्वाहा स
र्वपापशमनाय स्वाहेति व्याहृतिभिर्हुत्वाऽथ सामगायेत् ॥११॥
स सर्वाद्भिरामन्यावर्त्तते ऽथ यदास्य मानुषास्मनति ध्वतिमति
कुः खं चापर्वतास्फुटंति निपतंत्याकाशाद्भूमिः कंपते महाद्भु

माऽन्नर्जंत्यजमानःपूर्वंतिनटाकानिप्रज्वलंतिचतुःपादंपचंपादं
वान्नवतीत्येवमादीनितान्येतानिसर्वाणिसूर्यदेवत्यान्यद्भुतानि
प्रायश्चित्तानिनवंस्रुक्कुत्यंजातवेदसमितिस्थालीपाक८हु
त्वापंचभिराज्याहुतिभिरभिजुहोतिसूर्यायस्वाहासर्वग्रहाधि
पतयेस्वाहाकिरणपाणयेस्वाहेश्वरायस्वाहासर्वपापप्रशम
नायस्वाहेतिव्याहृतिभिर्हुत्वाऽपरंसामगायेत्॥१२॥ ॥इति
पंचमःप्रपाठकः॥ ॥षड्विं८शब्राह्मणःसमाप्तः॥ ॥श्रीविक्र
संवत्१७५०वर्षेफाल्गुनशुद्धबुधेअद्येहधोलकामध्येमफ ४५

जीपारखास्तव्यंच्यान्यंतरनागदंशातीयस्तत्भ्रीप विद्याधरकुल
नरनारायणस्तुतबालचन्द्रेन लिषितं मिदं स्थातत्रीकमज
तथास्रोमलजीपठनार्थं॥ ॥शुभंभवतु॥ कल्याणमस्तु
॥ ॥यादृशं पुस्तिकं दृष्ट्वा तादृशं लिषितं मया॥ यदि शुद्ध
मशुद्धं वा मम दोषो न दीयते॥१॥ ॥कल्याणमस्तु॥ ॥
श्रीः॥ ॥छ॥ ॥श्रीः॥ ॥छ॥ ॥श्रीः॥ ॥छ॥ ॥श्रीः